



INKLUZIJA I RAZNOLIKOST U PREDŠKOLSKOM ODGOJU I OBRAZOVANJU

ALAT SAMOPROCJENE ZA STRUČNJAKE U
PREDŠKOLSKOM ODGOJU I OBRAZOVANJU

RODNI IDENTITET I SEKSUALNA ORIJENTACIJA

UVOD

Teme rodnog identiteta i seksualne orijentacije dobijaju sve više pažnje u obrazovnim ustanovama, uključujući predškolski odgoj i obrazovanje. Organiziranje inkluzivne igre ili rješavanje sukoba koji proizlaze iz predrasuda i stereotipa među djecom i porodicama postaju svakodnevni zadaci stručnjaka koji rade sa djecom. Stoga je od suštinske važnosti biti u toku sa najnovijim otkrićima, kontinuirano razmišljati i usavršavati vještine kako biste pratili ove brze promjene.

U nastavku možete pronaći kratku samoprocjenu koja vam pomaže da identifikujete svoje jake strane ili istaknete područja koja trebate dodatno poboljšati kako biste uspješno promovirali inkluzivno i emocionalno podržavajuće okruženje.

Izrazi koji se koriste u ovom dokumentu, a koji imaju rodno značenje, bez obzira jesu li korišteni u muškom ili ženskom gramatičkom radu, obuhvataju na jednak način i muški i ženski rod.

Samoprocjena se preporučuje stručnjacima koji rade sa djecom od 0 do 6 godina, na primjer, u dnevnim centrima, vrtićima, osnovnim školama, socijalnim centrima.

UPUTSTVO

1. Procjenite sebe

Ocijenite **31 izjavu** na skali od 1 do 5 (1 – potpuno se ne slažem; 2 – ne slažem se; 3 – slažem se u određenoj mjeri; 4 – slažem se; 5 – potpuno se slažem), izražavajući na taj način koliko se slažete ili ne slažete sa svakom od njih. Za popunjavanje obrasca trebat će vam otprilike **10–15 minuta**.

2. Otkrijte svoj nivo kompetencija

Uz upute korak po korak, izračunajte svoje rezultate i saznajte gdje se nalazite na skali od početnika do eksperta.

3. Nastavite se razvijati

Konačno, za svaki nivo kompetencija otkrijte preporučenu literaturu i materijale spremne za korištenje, te pronađite savjete stručnjaka iz oblasti predškolskog odgoja i obrazovanja, traume i socijalne pedagogije.

Samoprocjena je potpuno anonimna i rezultat će biti vidljiv samo vama i osobi (osobama) s kojima ste voljni da je podijelite (npr. kolega, mentor, edukator). Pokušajte biti objektivni i iskreni prema sebi kako biste dobili najpouzdanije rezultate.

1.

SAMOPROCJENA

Objašnjenje terminologije

LGBTIQ+ se odnosi na lezbejke, gej, biseksualne, trans, interseksualne, kvir i aseksualne osobe, dok „+“ ostaje za mnoge druge identitete koji ovde nisu obuhvaćeni.

Samoprocjena: Rodni identitet i seksualna orijentacija	1 Potpuno se ne slažem	2 Ne slažem se	3 Slažem se u određenoj mjeri	4 Slažem se	5 Potpuno se slažem
♥ Poštujem autonomiju svakog djeteta u istraživanju i izražavanju svog rodnog identiteta (npr. ne ograničavajući njihovu kreativnost tokom igre, dozvoljavajući im da slobodno biraju svoje igračke).					
🔍 Mogu objasniti i razlikovati pojmove kao što su rodni identitet, biološki spol i seksualna orijentacija.					
🗨️ Kada naiđem na netolerantno ponašanje članova porodice prema djeci i porodicama različitog rodnog identiteta i seksualne orijentacije, mogu se direktno pozabaviti problemom, npr. suočavanjem sa ponašanjem ili kontaktiranjem vanjskih stručnjaka za podršku.					
🧩 Mogu koristiti različite materijale i metode da uspostavim otvoren i siguran prostor za djecu da izraze svoj identitet (npr. izbjegavati igračke specifične za spol).					
♥ Mogu da tražim različite informacije o rodnom identitetu i seksualnoj orijentaciji, da bih mogao razumjeti ponašanja djece.					
🔍 Mogu objasniti utjecaj diskriminacije i predrasuda na LGBTIQ+ osobe, njihove porodice i njihovu buduću socijalnu i emocionalnu dobrobit (npr. emocije, ponašanja ili svakodnevne funkcije).					
🗨️ Mogu podržati roditelje u afirmaciji rodnog identiteta svoje djece npr. nudeći konsultacije jedan na jedan ili organizirajući radionice, treninge ili gostujuća predavanja na tu temu.					



Samoprocjena: Rodni identitet i seksualna orijentacija		1 Potpuno se ne slažem	2 Ne slažem se	3 Slažem se u određenoj mjeri	4 Slažem se	5 Potpuno se slažem
	Mogu identificirati najvažnije nacionalne i međunarodne zakone koji reguliraju prava LGBTIQ+ pojedinaca.					
	Mogu organizirati prostor u učionici koji će se koristiti bez rodnog razdvajanja, ohrabrujući kooperativnu igru između dječaka i djevojčica (npr. sprječavanje da na igralištu dominiraju dječaci koji igraju fudbal).					
	Mogu se obratiti kolegama ili profesionalnim organizacijama za podršku pri rješavanju složenih pitanja, npr. konsultiranjem stručnjaka u radu sa LGBTIQ+ pojedincima ili pohađanjem relevantnih obuka.					
	Mogu iskoristiti situacije da podučim o rodno zasnovanoj diskriminaciji, npr., kada dijete vršnjak zadirkuje zbog njegovih interesa, objasnim zašto je takvo ponašanje pogrešno i kako se trebamo odnositi prema drugima.					
	Mogu koristiti različite tehnike da pomognem porodicama da prevaziđu nesuglasice ili konflikte tokom interakcija oko tema roda i seksualne orijentacije, npr. podsticanje na aktivno slušanje, pronalaženje zajedničkog jezika, omogućavanje otvorenog razgovora.					
	Mogu objasniti različite načine na koje djeca mogu istraživati i izražavati svoj rodni identitet.					
	Mogu ostati otvoren za mogućnost budućih promjene rodnog identiteta ili seksualne orijentacije, npr. prilagođavanjem svojih metoda djeci ili dodatnim istraživanjem o temama.					
	Mogu ponuditi članovima porodice prostor za povjerljivu diskusiju, npr. gdje mogu otvoreno izraziti zabrinutost, kako bih podstakao odnos povjerenja između mene i porodice.					
	Mogu navesti različite rodne identitete osim muških i ženskih, i različite seksualne orijentacije.					
	Mogu biti u toku sa novim informacijama iz oblasti rodnog identiteta i seksualne orijentacije, npr. nova naučna istraživanja, nove nastavne metode, vokabular i zamjenice.					
	Mogu organizirati različite aktivnosti o rodnoj raznolikosti (npr. projekti, igre, crtanje) kako bih olakšao diskusiju ili podigao svijest među djecom.					
	Mogu biti strpljiv sa porodicama koje se možda bore sa prihvatanjem različitih rodni identiteta i seksualnih orijentacija.					
	Mogu koristiti primjere iz stvarnog života pojedinaca s različitim rodni identitetima i seksualnim orijentacijama koji su suprotni stereotipima, npr. žene inženjerke, muške medicinske sestre ili nebinarni umjetnici.					



Samoprocjena: Rodni identitet i seksualna orijentacija		1	2	3	4	5
		Potpuno se ne slažem	Ne slažem se	Slažem se u određenoj mjeri	Slažem se	Potpuno se slažem
	Mogu prepoznati kada moje znanje ili vještine treba dodatno poboljšati kako bih zadovoljio potrebe vezane za rodni identitet i seksualnu orijentaciju na radnom mjestu.					
	Mogu pokazati empatiju prema članovima porodice koji se možda bore da prihvate ili razumiju različite rodne identitete ili seksualne orijentacije, npr. aktivnim slušanjem njihovih briga.					
	Mogu uzeti u obzir porijeklo svakog djeteta (npr. religiju, kulturu, porodičnu strukturu) kada govorim o rodnom identitetu i seksualnoj orijentaciji.					
	Mogu pomoći djeci da izraze i upravljaju emocijama oko tema rodnog identiteta i seksualne orijentacije te ih podučiti da poštuju jedni druge kao jednake kako bi spriječili diskriminatorno ponašanje.					
	Mogu podržati inicijative koje promoviraju prihvaćanje različitih rodni identiteta i seksualnih orijentacija, npr. sudjelovanjem u lokalnim kampanjama.					
	Mogu razmišljati o svojim stereotipima i predrasudama o različitim rodni identitetima i seksualnim orijentacijama i obratiti pažnju na jezik i riječi koje koristim u interakciji s djecom.					
	Mogu objasniti ulogu stručnjaka za brigu o djeci u uspostavljanju okruženja koje cijeni rodnu raznolikost.					
	Mogu ohrabriti djecu da prihvate raznolikost rodni identiteta i seksualnih orijentacija, npr. korištenjem knjiga koje prikazuju različite porodične oblike, poput onih sa istopolnim parovima.					
	Mogu primijeniti tehnike aktivnog slušanja dok razgovaram s djecom o njihovim mislima ili brigama vezanim za rodni identitet i seksualnu orijentaciju.					
	Aktivno podižem svijest o štetnosti predrasuda i diskriminacije po pitanju roda i seksualne orijentacije u različitim kontekstima, npr. na sastancima sa roditeljima ili na timskim sastancima.					
	Na vlastitu inicijativu mogu organizirati aktivnosti (npr. radionice, prezentacije, sastanke) za članove porodice kako bi objasnili i razgovarali o temi rodnog identiteta i seksualne orijentacije.					

Bravo!

Došli ste do kraja upitnika i sada možete preći na sljedeći korak – izračun i tumačenje rezultata!

2.

INTERPRETACIJA REZULTATA

Slijedite dolje
navedene korake da
dobijete rezultate!



KORAK 1: IZRAČUN BODOVA

Prvo izbrojite ukupan broj bodova na sljedeći način:

- Potpuno se ne slažem = 1 bod
- Ne slažem se = 2 boda
- Slažem se u određenoj mjeri = 3 boda
- Slažem se = 4 boda
- Potpuno se slažem = 5 bodova

Maksimalan broj
bodova je

155

**UKUPAN BROJ
BODOVA**

KORAK 2: NIVO KOMPETENCIJA U TEMI RODNI IDENTITET I SEKSUALNA ORIJENTACIJA

Sada je vrijeme da provjerite nivo svojih kompetencija u temi Rodni identitet i seksualna orijentacija. Na osnovu Vašeg rezultata, tabela ispod će vam reći da li ste početnik, kompetentan ili čak ekspert.

Nivo kompetencija	Bodovi
Neupućen	31 – 44
Početak	45 – 75
Kompetentan	76 – 106
Stručan	107 – 137
Ekspert	138 – 155

NIVO KOMPETENCIJA



KORAK 3: OBJAŠNENJE NIVOA KOMPETENCIJA

Šta za profesionalca u predškolskom odgoju i obrazovanju znači biti početnik ili ekspert u temi Rodnog identiteta i seksualne orijentacije? Pronađite svoj odgovor u sljedećoj tabeli.

Nivo kompetencija	Objašnjenje
Neupućen	Imate ograničeno razumijevanje pojmova rodnog identiteta i seksualne orijentacije, ali se borite da ih razlikujete ili razumijete njihove razvojne aspekte kod djece. Iako nastojite da stvorite okruženje podrške, nedostaju vam specifične strategije za podsticanje inkluzivne igre i razvoj inkluzivnog nastavnog plana i programa. Možete nenamjerno pokazati stereotipno ponašanje putem rodno zasnovanog jezika ili korištenjem rodno specifičnih igračaka. Rješavanje sukoba koji proizlaze iz predrasuda ili diskriminacije među djecom ili članovima porodice predstavlja izazov za vas i često vam je potrebno vodstvo kako biste se nosili s takvim situacijama.
Početnik	Imate osnovno razumijevanje rodnog identiteta i seksualne orijentacije, prepoznajući njihov značaj u razvoju djece. Pokušavate stvoriti emocionalno podržavajuće okruženje i povremeno uvodite neke inkluzivne materijale ili aktivnosti, iako vaš pristup može biti nedosljedan ili neodlučan. Pokušavate da se pozabavite sukobima vezanim za predrasude i diskriminaciju, ali ponekad vam je potrebna dodatna podrška iskusnijih kolega. Kada sa porodicama razgovarate o rodnom identitetu i seksualnoj orijentaciji, možda vam nedostaje samopouzdanja i usmjeravate ih prema profesionalcima koji imaju više znanja.
Kompetentan	Razumijete i razlikujete pojmove rodnog identiteta i seksualne orijentacije, razumijevajući njihov razvoj kod djece. Konzistentno održavate emocionalno podržavajuće okruženje koje potiče istraživanje različitih rodnih identiteta bez straha od osude. Obrazovanje protiv predrasuda provodite kroz inkluzivnu igru, jezik i materijale. Možete riješiti i odgovoriti na većinu sukoba povezanih s predrasudama i stereotipima. Efikasno komunicirate sa porodicama o ovim temama, iako ćete se i dalje suočiti sa izazovima sa posebno otpornim članovima porodice.
Stručan	Pokazujete duboko razumijevanje rodnog identiteta i seksualne orijentacije, uzimajući u obzir razlike među njima i njihov razvoj među djecom. Vi stvarate okruženje koje podržava djecu da istražuju i izraze svoje identitete i slave raznolikost. Vaše djelovanje protiv predrasuda je dobro integrisano u svakodnevne aktivnosti, sa širokim spektrom inkluzivnih materijala i praksi. Promovišete inkluziju, sprječavate diskriminaciju i rješavate sukobe koji proizlaze iz predrasuda. Vaša komunikacija sa porodicama o ovim temama je nijansirana i efikasna, sposobni ste da se sa taktom i stručnošću snađete u većini slučajeva otpora. Redovno organizujete aktivnosti za porodice kako biste razgovarali i naglasili važnost ovih tema i spriječili svaku diskriminaciju i predrasude.
Ekspert	Posjedujete sveobuhvatno razumijevanje rodnog identiteta i seksualne orijentacije, uključujući najnovija istraživanja i najbolje prakse u podršci razvoju djece u ovim oblastima. Vi stvarate uzorno obrazovno okruženje koje služi kao model drugim profesionalcima u promovisanju istraživanja i izražavanja rodnog identiteta. Vi promovišete obrazovanje protiv predrasuda i uspijevate ga integrisati u sve aspekte ustanove u kojoj radite. Vaša komunikacija sa porodicama je efikasna, sposobna da se pozabavi i najizazovnijim situacijama sa osetljivošću, poštovanjem i stručnošću, često menjajući perspektive i podstičući veće razumevanje među članovima porodice. Aktivno promovišete inkluzivno obrazovanje prihvatajući različite rodne identitete i seksualne orijentacije organizovanjem ili sudjelovanjem u različitim aktivnostima na temu. Odlični ste u sprječavanju diskriminacije i rješavanju sukoba, a često ste pozvani da obučavate druge u ovim vještinama.



KORAK 4: NIVO KOMPETENCIJA U ČETIRI OBLASTI





Vratite se na izjave i potražite simbole pored njih. Sada zbrojite bodove za tvrdnje sa istim simbolom kako biste provjerili nivo svojih kompetencija u različitim oblastima: lične kompetencije (♥), kompetencije vezane za aktivnost i donošenje odluka (🎲), društveno-komunikacijske kompetencije (💬) i metodološke i profesionalne kompetencije (🔍).

Nivo kompetencija	♥	🎲	💬	🔍
Neupućen	8 – 11	8 – 11	8 – 11	7 – 10
Početak	12 – 19	12 – 19	12 – 19	11 – 17
Kompetentan	20 – 27	20 – 27	20 – 27	18 – 24
Stručan	28 – 35	28 – 35	28 – 35	25 – 31
Ekspert	36 – 40	36 – 40	36 – 40	32 – 35

TVOJ REZULTAT:



Tabela ispod objašnjava značenje svake od ovih oblasti u vezi sa predškolskim odgojem i obrazovanjem i temom rodnog identiteta i seksualne orijentacije.

Oblast kompetencija	Objašnjenje
	<p>Lična kompetencija se odnosi na sposobnost samorefleksivnosti, kritičnosti i djelovanja na osnovu vlastitih vrijednosti, stavova i ideala. To uključuje samosvijest, etička razmatranja i sposobnost za lični rast. Za profesionalce u predškolskom odgoju i obrazovanju, to se odnosi na poštovanje autonomije djeteta u istraživanju i izražavanju njegovog rodnog identiteta, razmišljanje o vlastitim predrasudama i stereotipima, otvorenost prema budućim promjenama širenjem vlastitog znanja i poboljšanjem vještina potrebnih za njihovo rješavanje, itd.</p>
	<p>Kompetencije vezane za aktivnost i donošenja odluka je sposobnost efikasnog obavljanja specifičnih poslova uz korištenje specijalizovanih znanja i vještina. Uključuje stručnost u određenoj oblasti i sposobnost praktične primjene teorijskog znanja. Za profesionalce koji rade sa djecom, to znači organizirati emocionalno podržavajuće okruženje koje nudi inkluzivne materijale koji omogućavaju djeci da slobodno izraze i istraže svoj rodni identitet. Odnosi se na uvođenje različitih aktivnosti i metoda za poticanje razumijevanja među članovima porodice i djecom, kao što je organiziranje radionica, sastanaka ili uvođenje primjera iz stvarnog života, suprotnih rodnim stereotipima.</p>
	<p>Društveno-komunikacijska kompetencija obuhvata sposobnost efektivne interakcije sa drugima, jasne komunikacije i kreativne saradnje. Uključuje vještine poput timskog rada, empatije i rješavanja sukoba. U kontekstu predškolskog odgoja i obrazovanja, to znači biti u stanju djelotvorno komunicirati sa članovima porodice o temama rodnog identiteta i seksualne orijentacije, uz iskazivanje empatije i strpljenja, te efikasno rješavanje sukoba vezanih za predrasude i diskriminaciju, među djecom ili članovima porodice.</p>
	<p>Metodološka i profesionalna kompetencija uključuje sposobnost primjene metodoloških i tehničkih znanja za rješavanje složenih problema. Uključuje analitičko razmišljanje, organizacione vještine ili sposobnost dijeljenja znanja i vještina s drugima. Na primjer, odnosi se na razumijevanje pojmova rodnog identiteta i seksualne orijentacije, objašnjavanje utjecaja diskriminacije i predrasuda na LGBTIQ+ pojedince, razumijevanje vlastite uloge u podsticanju prihvatanja rodne raznolikosti, itd.</p>

KORAK 5 : KREIRANJE DIJAGRAMA

Slijedite dolje navedene korake kako biste kreirali vlastiti dijagram koji ilustruje profil Vaših kompetencija na temu Rodnog identiteta i seksualne orijentacije.

Odaberite jednu od 4 oblasti
Vratite se na Korak 4 i provjerite nivo svoje kompetencije u odabranoj oblasti (neupućen – stručnjak)
Pronađite broj na dijagramu koji odgovara Vašem nivou kompetencije na sljedeći način:
Neupućen = 1; Početnik = 2; Kompetentan = 3;
Stručan = 4; Ekspert = 5
Na grafikonu označite nivo svoje kompetencije (pogledajte primjer)
Ponovite korake za svaku oblast.
Povežite tačke.

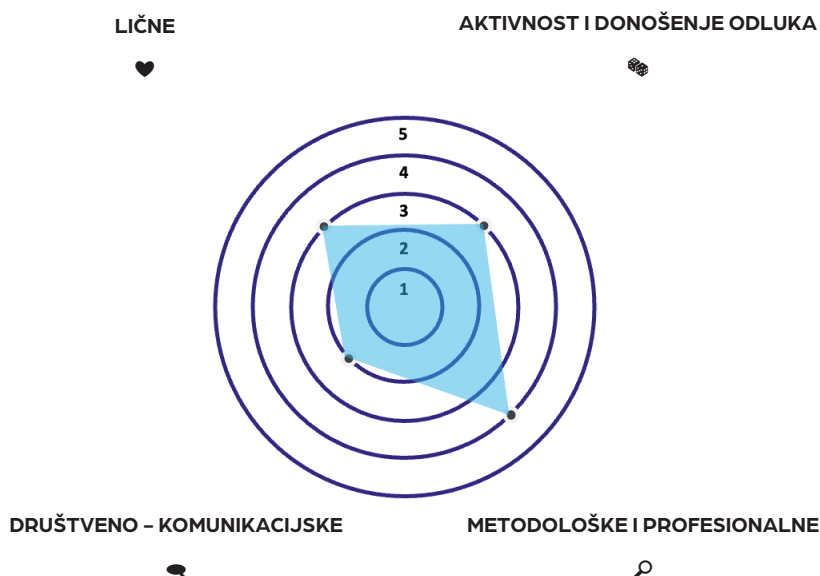
PRIMJER

♥ = 3

🎲 = 2

💬 = 2

🔍 = 4



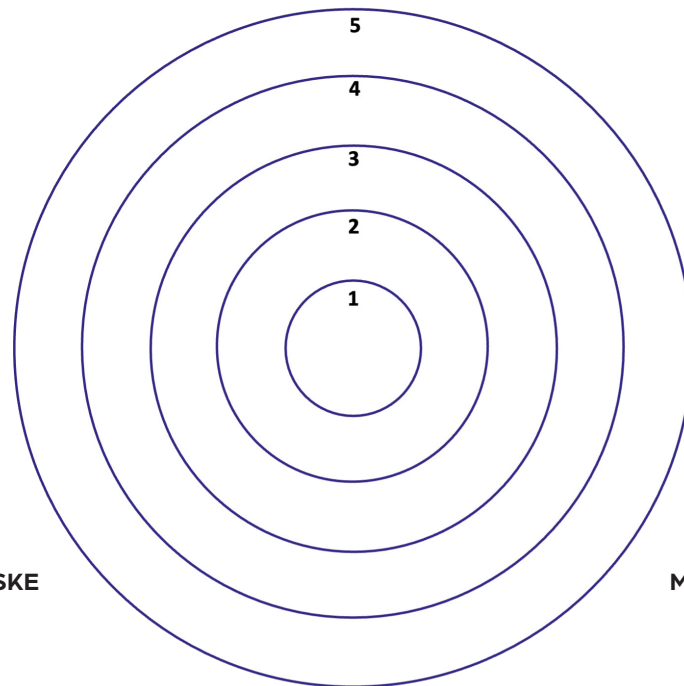
Indikator	Nivo kompetencija
1	Neupućen
2	Početak
3	Kompetentan
4	Stručan
5	Ekspert

Kreirajte svoj dijagram!

LIČNE



AKTIVNOST I DONOŠENJE ODLUKA



DRUŠTVENO - KOMUNIKACIJSKE



METODOLOŠKE I PROFESIONALNE



TVOJ REZULTAT:

Indikator	Nivo kompetencija
1	Neupućen
2	Početnik
3	Kompetentan
4	Stručan
5	Ekspert

3.

PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE KOMPETENCIJA

Nakon što završite svoj profil kompetencija u oblasti Rodnog identiteta i seksualne orijentacije, možda ćete biti zainteresirani za poboljšanje određenih područja kompetencija.

Za različite nivoe kompetencija možete pronaći:



Knjige/priručnici/članci

Različiti materijali sa teorijskim informacijama, npr. knjige i članci sa teorijskim uvidima ili naučnim otkrićima; smjernice na temu traume; dokumenti o politikama; itd.



Materijali spremni za upotrebu

Različite vrste materijala koje možete direktno implementirati u praksi, npr. radni listovi, digitalni alati, video zapisi itd.



Savjeti i trikovi

Prijedlozi i savjeti stručnjaka iz trauma-informisane prakse, predškolskog odgoja i obrazovanja, te socijalnog rada o tome kako možete unaprijediti svoje kompetencije.

NEUPUĆEN

Knjige/ Priručnici / Članci

- American Psychological Association (2021) Gender and sexual orientation diversity in children and adolescents in schools. Dostupno na: <https://www.apa.org/pi/lgbt/resources/diversity-schools>.
Fokusira se na važnost stvaranja sigurnog i inkluzivnog okruženja za učenike svih rodnih identiteta i seksualnih orijentacija. Ističe potrebu za sveobuhvatnim politikama, programima, obukama i praksama koje podržavaju i afirmišu LGBTQ+ učenike. Rezolucija se takođe bavi smanjenjem stigme i diskriminacije, naglašavajući ulogu škola u promoviranju dobrobiti i akademskog uspjeha ovih učenika.
- Caring for Kids (2023) Gender Identity. Dostupno na: <https://caringforkids.cps.ca/hand-outs/behavior-and-development/gender-identity>
Ovaj članak se fokusira na razumijevanje rodnog identiteta, rodnog izražavanja i raznolikosti, te ohrabruje roditelje i staratelje da podrže zdrav razvoj rodnog identiteta.
- Killerman, S. (2013) The Social Justice Advocate's Handbook: A Guide to Gender. Lightning Source Inc.
To je veoma cijenjen resurs za razumijevanje roda iz perspektive društvene pravde. Poznat je po pristupačnom jeziku, zanimljivom stilu i korištenju humora i stripova za objašnjavanje složenih pojmova.
- Kimmel, M.S. (2007) The Gendered Society. Oxford University Press.
Ovo je temeljni tekst u oblasti rodnih studija. Nudi sveobuhvatnu i pronicljivu analizu toga kako je rod društveno konstruisan i na koji način oblikuje naše živote.
- Ronni, L. S. (2005) Gender Identity and Sexual Orientation: Research, Policy and Personal Perspectives. Wiley.
Ovo je vrijedan resurs za razumijevanje složenosti rodnog identiteta i seksualne orijentacije. Prikazuje istraživanja, politike i lična iskustva vezana za ove teme, posebno u kontekstu visokog obrazovanja.
- Stanford University (n.d.) Health Across the Gender Spectrum. Dostupno na: <https://www.coursera.org/learn/health-gender-spectrum>
Besplatan online kurs Univerziteta Stanford za razumijevanje rodnog identiteta i seksualne orijentacije, kao i za stvaranje inkluzivnih okruženja i društava, uz zabavne video sadržaje i stvarne priče.

Materijali spremni za upotrebu

- Bisnath, J. (n.d.) Nurturing a gender inclusive environment. Child Care Providers Resource Network. Dostupno na: <https://ccprn.com/nurturing-a-gender-inclusive-environment/>
Članak o rodno inkluzivnim okruženjima sa mnogim linkovima na materijale spremne za upotrebu, kao što su knjige i radni listovi.
- Centre of Excellence for Early Childhood Development (2013) Gender: Early Socialization – Boys and Girls: Two of a Kind? Dostupno na: <https://www.child-encyclopedia.com/sites/default/files/gender-early-socialization-info.pdf>.
PDF dokument o ranom socijaliziranju roda sa savjetima za staratelje.
- Center of Excellence on LGBTQ+ Behavioral Health Equity (2021) Learning About Sexual Orientation, Gender Identity, and Expression. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=-CrjaFBF5dY>.
Ovaj video pruža jednostavno objašnjenje razlika između seksualne orijentacije, rodnog identiteta i osnovnih pojmova i koncepta povezanih s njima.

- Goepferd, A.K. (2020) The Revolutionary Truth About Kids and Gender Identity. TEDx Talks. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=knNjvX6eoBl>. YouTube video TEDx predavanja dr. Goepferda, za produbljivanje razumijevanja rodne raznolikosti u ranom djetinjstvu.
- Human Right Campaign (n.d.) Tools for equality and inclusion. Dostupno na: <https://www.hrc.org/resources> (Pristupljeno: 6. februar 2025.) Human Rights Campaign (HRC) je najveća LGBTQ+ grupa za zagovaranje prava i organizacija za političko lobiranje u Sjedinjenim Američkim Državama. Na njihovoj web stranici dostupni su brojni resursi koji pokrivaju različite aspekte života, prava i pitanja LGBTQ+ zajednice.
- Stuart, S. (2022) My Shadow is Pink | Animated Short Film by Scott Stuart. Dostupno na: <https://youtu.be/dlwaQGHB1LU?feature=shared>. My Shadow is Pink je animirani kratki film Scotta Stuarta koji priča priču o malom dječaku rođenom s ružičastom sjenom, koji voli princeze, haljine i „stvari koje nisu za dječake“. Film istražuje teme identiteta, prihvatanja i hrabrosti da budeš drugačiji.

Savjeti i trikovi

- ✓ Fokusirajte se na korištenje radnih listova, digitalnih alata i video zapisa dizajniranih da objasne rodni identitet i seksualnu orijentaciju, jer ti resursi mogu pružiti strukturirane informacije i olakšati diskusije.
- ✓ Koristite rodno neutralan jezik i prikazite različite knjige i materijale u radu sa djecom.
- ✓ Naučite ključne pojmove i koncepte i budite u toku s dostupnim radionicama i člancima.
- ✓ Izazovite stereotipe, potičite sve aktivnosti da budu za svu djecu i vodite računa o svojim predrasudama.
- ✓ Poštujte željene zamjenice i dozvolite samoizražavanje kroz odjeću i igru.
- ✓ Otvoreno komunicirajte sa roditeljima i obezbijedite resurse o rodnoj raznolikosti.
- ✓ Inkluzivnost modela: vodite primjerom i slavite različite identitete.
- ✓ Učite razumijevanju i poštovanju i ohrabrujte ljubaznost prema svima.

POČETNIK

Knjige/ Priručnici / Članci

- Caring for Kids (2023) Gender Identity. Dostupno na: <https://caringforkids.cps.ca/handouts/behavior-and-development/gender-identity>.
Ovaj članak je usmjeren na razumijevanje rodnog identiteta, rodnog izražavanja i raznolikosti, te podstiče roditelje i staratelje da podrže zdrav razvoj rodnog identiteta.
- Fausto-Sterling, A. (2000) Sexing the Body: Gender Politics and the Construction of Sexuality. Basic Books.
Ovo je veoma uticajna i značajna knjiga u oblasti rodnih studija, biologije i sociologije. Objavljena 2000. godine, osporava tradicionalno binarno shvatanje spola i roda.
- Hager, A. (2022) Supporting gender identity: a beginner's guide for friends, family and University staff. San Francisco: Transcend Publication.
Sveobuhvatan resurs namijenjen prijateljima, članovima porodice i univerzitetskom osoblju s ciljem da bolje razumiju i podrže osobe s raznolikim rodnim identitetima. Knjiga pokriva ključne teme kao što su osnove rodnog identiteta, izazovi s kojima se suočavaju transrodne i rodno nekonformne osobe, te praktični savjeti o tome kako stvoriti inkluzivno i podržavajuće okruženje.
- Stanford University (n.d.) Health Across the Gender Spectrum. Dostupno na: <https://www.coursera.org/learn/health-gender-spectrum>.
Besplatan online kurs Univerziteta Stanford za razumijevanje rodnog identiteta i seksualne orijentacije, kao i za stvaranje inkluzivnih okruženja i društava, uz zabavne video sadržaje i stvarne priče.

Materijali spremni za upotrebu

- Bisnath, J. (n.d.) Nurturing a gender inclusive environment. Child Care Providers Resource Network. Dostupno na: <https://ccprn.com/nurturing-a-gender-inclusive-environment/>
Članak o rodno inkluzivnim okruženjima sa mnogim linkovima na materijale spremne za upotrebu, kao što su knjige i radni listovi.
- Butler, J. (2023) Berkeley professor explains gender theory | Judith Butler. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=UD9IOllUR4k> (Pristupljeno: 6. februar 2025.)
Pol, rod i rasprava o identitetu objašnjeni od strane profesorice Judith Butler sa Univerziteta Berkeley.
- Centre of Excellence for Early Childhood Development (2013) Gender: Early Socialization – Boys and Girls: Two of a Kind? Dostupno na: <https://www.child-encyclopedia.com/sites/default/files/gender-early-socialization-info.pdf>.
PDF dokument o ranom socijaliziranju roda sa savjetima za staratelje.
- Goepferd, A.K. (2020) The Revolutionary Truth About Kids and Gender Identity. TEDx Talks. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=knNjvX6eoBI>.
YouTube video TEDx predavanja dr. Goepferda, za produbljivanje razumijevanja rodne raznolikosti u ranom djetinjstvu.
- Stuart, S. (2022) My Shadow is Pink | Animated Short Film by Scott Stuart. March 13, 2022. Dostupno na: <https://youtu.be/dlwaQGHB1LU?feature=shared>.
My Shadow is Pink je animirani kratki film Scotta Stuarta koji priča priču o malom dječaku rođenom s ružičastom sjenom, koji voli princeze, haljine i „stvari koje nisu za dječake“. Film istražuje teme identiteta, prihvatanja i hrabrosti da budeš drugačiji.
- VVOB, FAWE, and partners (2019) Gender-Responsive Pedagogy for Early Childhood Education Toolkit. Dostupno na: https://www.vvob.org/sites/belgium/files/grp4ece-toolkit-72dpi_0.pdf.
Veoma koristan alat za osnaživanje odgajatelja u ranom djetinjstvu da prepoznaju i preispitaju rodne stereotipe u učionici. Ovaj alat pruža podršku djeci za istraživanje i razvijanje svojih jedinstvenih interesa i talenata bez ograničenja tradicionalnim rodnim ulogama.



Savjeti i trikovi

- ✓ Uspostavite diskusiju sa djecom, obraćajući pažnju na stvaranje okruženja podrške koristeći inkluzivni jezik – normalizirajte upotrebu inkluzivnih izraza kao što su "svi", "ljudi" ili "učenici/djeca" umjesto rodni termina kao što su "djevojčice i dječaci".
- ✓ Naučite osnove i pokušajte razumjeti pojmove kao što su rodni identitet i zamjenice.
- ✓ Potaknite sve aktivnosti – neka djeca istražuju sve igračke i aktivnosti.
- ✓ Pitajte i koristite zamjenice koje djeca preferiraju.
- ✓ Razgovarajte sa roditeljima o inkluzivnosti.
- ✓ Pokažite ljubaznost i poštovanje prema svima i dajte primjer.
- ✓ Ohrabrite djecu da budu ljubazna i puna poštovanja.

KOMPETENTAN

Knjige/ Priručnici / Članci

- Butler, J. (2004) Undoing Gender. Routledge.
Ovo je značajan doprinos teoriji roda i kvirovskoj teoriji. Prodire u složenosti roda i seksualnosti.
- Ehrensaft, D. (2016) The Gender Creative Child: Pathways for Nurturing and Supporting Children Who Live Outside Gender Boxes. New York: The Experiment.
Sveobuhvatan resurs koji istražuje koncept rodne fluidnosti kod djece. Dr. Ehrensaft, razvojni i klinički psiholog, zagovara model afirmacije roda, ohrabrujući staratelje da slušaju svako dijete, razumiju njegove jedinstvene potrebe i podrže njegov put ka otkrivanju istinskog rodnog identiteta. Knjiga prodire u međusobne uticaje biologije, odgoja i kulture na rodni identitet, te pruža praktične smjernice za roditelje i profesionalce o tome kako stvoriti podržavajuća okruženja za rodno kreativnu djecu.
- Martin, C.L. (2014) Gender: early socialization. Centre of Excellence for Early Childhood Development. Dostupno na: <https://www.child-encyclopedia.com/pdf/complet/gender-early-socialization>.
Ovaj dokument istražuje proces kroz koji djeca usvajaju društvena očekivanja, stavove i ponašanja vezana za rod, te naglašava važnost osiguravanja raznolikih iskustava djeci kako bi se podstakle pozitivne interakcije između polova i ublažila ograničenja rigidnih rodni uloga.
- Stanford University (n.d.) Health Across the Gender Spectrum. Dostupno na: <https://www.coursera.org/learn/health-gender-spectrum>.
Besplatan online kurs Univerziteta Stanford za razumijevanje rodnog identiteta i seksualne orijentacije, kao i za stvaranje inkluzivnih okruženja i društava, uz zabavne video sadržaje i stvarne priče.
- Laković M, (2013) Rodni identitet i seksualna orijentacija. Dostupno na: https://juven-tas.me/wp-content/uploads/2020/09/2013-Priru%C4%8Dnik_-Rodni-identitet-i-seksualna-orjentacija.pdf (Pristupljeno: 28. juli 2025.)
Ovaj priručnik pruža osnovne informacije i smjernice za razumijevanje rodnog identiteta i seksualne orijentacije, s naglaskom na praktičnu primjenu. Koristan je za profesionalce koji žele proširiti svoje znanje i primijeniti inkluzivne pristupe u svom radu.

Materijali spremni za upotrebu

- Powered By Rainbows (2022) How To Find Your Sexual Orientation & Gender Identity. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=0-wEGr5moNU> (Pristupljeno: 6. februar 2025.)
Video prikazuje kompletan vodič za otkrivanje vlastite seksualne orijentacije ili rodnog identiteta, uključujući besplatne radne listove.
- Gender Creative Kids (2017) Sam's Story. Dostupno na: <https://youtu.be/fdl9SIjy8sc?feature=shared>.
Kratki animirani film koji prikazuje iskustva djeteta koje se ne uklapa u rodne norme. Cilj mu je podstaći razumijevanje i podršku za rodnu raznolikost među djecom, njihovim porodicama i okruženjem.
- Gender Justice in Early Childhood (n.d.) Resources. Dostupno na: <https://lucy-shack-wz98.squarespace.com/resources>.
Različiti materijali usmjereni na promovisanje rodne inkluzivnosti u ranom obrazovanju. Uključuju alate poput „Alata za procjenu učionice“ za refleksiju o programskim praksama, informativni list „ZVIJEZDA podrške razvoju roda kod male djece“ koji sažima ključne strategije podrške, i mnoge druge resurse.
- Keshet (2025) LGBTQ+ Book List for Children and Families. Dostupno na: <https://www.keshetonline.org/resources/lgbtq-inclusive-book-list-for-children-and-families/>.
Sveobuhvatan vodič kroz LGBTQ+ knjige i resurse za mlađu i stariju djecu i njihove porodice.
- PFLAG (2025) Dostupno na: <https://pflag.org> (Accessed at: 6 February 2025)
PFLAG je nacionalna organizacija posvećena podršci LGBTQ+ zajednici. Pruža resurse, grupe podrške i informacije za LGBTQ+ osobe, njihove porodice i prijatelje.
- VVOB, FAWE, and partners (2019) Gender-Responsive Pedagogy in Early Childhood Education: A toolkit for teachers and school leaders. Dostupno na: https://www.vvob.org/sites/belgium/files/grp4ece-toolkit-72dpi_0.pdf.
Veoma koristan alat za osnaživanje odgajatelja u ranom djetinjstvu da prepoznaju i preispitaju rodne stereotipe u učionici. Ovaj alat pruža podršku djeci za istraživanje i razvijanje svojih jedinstvenih interesa i talenata bez ograničenja tradicionalnim rodnim ulogama.

Savjeti i trikovi

- ✓ Potaknite otvorene razgovore među djecom s poštovanjem i pružite smjernice o tome kako upravljati pitanjima i diskusijama o rodu i seksualnosti.
- ✓ Integrišite u nastavni plan – uključite teme rodnog identiteta i seksualne orijentacije u svakodnevne lekcije i koristite literaturu i projekte koji odražavaju različite identitete i iskustva.
- ✓ Moglo bi biti korisno pružiti porodicama različite resurse koji će im pomoći da podrže LGBTQ+ zajednicu kojoj pripadaju njihova djeca. Dobar način da se to uradi može biti organizovanje radionice sa porodicama.
- ✓ Zalažite se za inkluzivne politike koje podržavaju rodnu raznolikost i inkluziju i uspostavite jasan, poštujući protokol komunikacije za bavljenje temama roda i seksualnosti. Radite s roditeljima, kolegama i zajednicom na promoviranju razumijevanja i prihvaćanja.
- ✓ Zaronite dublje u rodne studije i LGBTQ+ resurse i ostanite informisani o najnovijim istraživanjima i obrazovnim praksama.
- ✓ Uključite se u profesionalni razvoj. Pohadjajte napredne radionice i treninge i surađujte s drugim edukatorima kako biste podijelili najbolje prakse i uvide.
- ✓ Redovno procjenjujte vlastitu praksu i njen uticaj i tražite povratne informacije od djece, roditelja i kolega kako biste se stalno unapređivali.

STRUČAN

Knjige/ Priručnici / Članci

- Bubić, S (2005) Istospolna zajednica u pozitivnom pravu i perspektive, Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, Međunarodno savjetovanje, Neum.
Ovaj pravni resurs pruža dubinsku analizu položaja istospolnih zajednica i usklađivanja zakonodavstva s međunarodnim standardima. Preporučuje se kao dodatni materijal za profesionalce koji žele proširiti svoje razumijevanje pravnog okvira zaštite prava LGBTQ+ zajednice.
- Dillabough, J.A.V. & Pybus, J.A. (2021) Creating Gender-Inclusive Schools: A Practical Guide for Teachers and School Leaders. London: Bloomsbury Publishing.
Nudi praktične savjete i strategije za nastavnike i rukovodioce škola za stvaranje rodno inkluzivnih okruženja. Vodič ističe važnost razumijevanja rodne raznolikosti, sprovođenja inkluzivnih politika i njegovanja podržavajuće školske kulture. Pruža konkretne korake za osiguranje da se svi učenici, bez obzira na njihov rodni identitet, osjećaju sigurno, poštovano i uključeno u školsku zajednicu.
- Ehrensaft, D. (2016) The Gender Creative Child: Pathways for Nurturing and Supporting Children Who Live Outside Gender Boxes. The Experiment LLC.
To je revolucionarna knjiga koja nudi novi pogled na rodni identitet kod djece. Osporava tradicionalni binarni pogled na rod i pruža smjernice roditeljima, nastavnicima i stručnjacima za podršku djecu koja izražavaju svoj rod na načine a koja nisu u skladu s društvenim očekivanjima.
- Laković, M. (2013) Rodni identitet i seksualna orijentacija. Dostupno na: https://juventas.me/wp-content/uploads/2020/09/2013-Priru%C4%8Dnik_-Rodni-identitet-i-seksualna-orjentacija.pdf (Pristupljeno: 28. juli 2025.)
Ovaj priručnik pruža osnovne informacije i smjernice za razumijevanje rodnog identiteta i seksualne orijentacije, s naglaskom na praktičnu primjenu. Koristan je za profesionalce koji žele proširiti svoje znanje i primijeniti inkluzivne pristupe u svom radu.
- Letts, W. J., & Sears, J. T. (Eds.) (1999) Queering Elementary Education: Advancing the Dialogue about Sexualities and Schooling. Rowman & Littlefield Publishers.
Zbirka eseja koja osporava tradicionalne stavove o rodu i seksualnosti u osnovnom obrazovanju. Knjiga zagovara stvaranje učionica koje podstiču kritičko razmišljanje, međuljudsku inteligenciju i inkluzivnost. Ohrabruje nastavnike da prevaziđu heteronormativne pretpostavke i njeguje okruženja u kojima se sva djeca osjećaju cijenjeno i poštovano.
- Pastel, E., Steele, K., Nicholson, J., Maurer, C., Hennock, J., Julian, J., Unger, T. and Flynn, N. (2022) Supporting Gender Diversity in Early Childhood Classrooms: A Practical Guide. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers. Available at: https://transreads.org/wp-content/uploads/2022/03/2022-03-02_621fa5a6bb6d3_SupportingGenderDiversityinEarlyChildhoodClassroomsAPracticalGuidebyEncianPastelKatieSteeleJulieNicholson-CyndiMaurerJuliaHennockJonathanJulianTessUngerNathanaelFlynnz-lib.org_.pdf.
Praktični vodič koji nudi odgajateljima u ranom djetinjstvu strategije i alate za stvaranje inkluzivnih učionica koje afirmišu i slave rodnu raznolikost. Pruža uvide u prevazilaženje rodni stereotipa i otpora porodice, njegovanje okruženja prihvatanja i podršku djeci u izražavanju njihovog autentičnog ja.
- Spahić, A., Gavrić, S. (2012) Čitanka LGBT ljudskih prava. 2. dopunjeno izdanje.: Sarajevski otvoreni centar/Fondacija Heinrich Boell, ured u BiH, Sarajevo
Ovaj resurs nudi teorijske i praktične uvide u ljudska prava LGBT osoba, uključujući analize zakona, medijskog izvještavanja i osobnih iskustava. Iako je više usmjerena na društvene i političke aspekte, može poslužiti kao resurs za razumijevanje šireg konteksta u kojem djeca i mladi razvijaju svoje identitete.

Materijali spremni za upotrebu

- Big Think (2023) Berkeley professor explains gender theory | Judith Butler. Dostupno na: <https://youtu.be/UD9IOIUR4k?feature=shared>.
U ovom videu filozofkinja Judith Butler govori o konceptu rodne performativnosti, dotičući se različitih tema kao što su feminizam, kvirovska teorija i trans prava. Video pruža dublje razumijevanje sociokulturnih nijansi i historijske pozadine teorije roda.
- FAWE (2018) Gender-Responsive Pedagogy: A Toolkit for Teachers and Schools. 2nd edn. Nairobi: Forum for African Women Educationalists. FAWE House. Dostupno na: <https://www.unicef.org/esa/media/6726/file/GRP-A-Toolkit-for-Teachers-and-Schools-2020.pdf>. Priručnik s praktičnim strategijama za primjenu rodno osjetljive pedagogije u obrazovnim okruženjima.
- Gender Spectrum (2019) Dostupno na: www.genderspectrum.org (Pristupljeno: 6. februar 2025.)
Gender Spectrum je neprofitna organizacija koja pruža resurse i podršku za transrodnu i rodno raznoliku djecu, tinejdžere i njihove porodice. Nude online članke, vodiče i video materijale o različitim temama vezanim za rodni identitet. Također imaju online forume za diskusiju gdje ljudi mogu stupiti u kontakt s drugima koji dijele slična iskustva.
- Gender Spectrum (n.d.) Resources. Dostupno na: <https://www.genderspectrum.org/resources>.
Sveobuhvatna zbirka materijala dizajniranih za produbljivanje razumijevanja rodnog identiteta i seksualne orijentacije. Uključuje članke, vodiče i alate usmjerene na njegovanje inkluzivnih okruženja i podršku komunikaciji s porodicama, što je čini vrijednim resursom za nastavnike, roditelje i stručnjake.
- Testa, R.J., Coolhart, D., Peta, J. (2015) The gender quest workbook: a guide for teens & young adults exploring gender identity. Oakland, CA: New Harbinger Publications, Inc. https://transreads.org/wp-content/uploads/2021/07/2021-07-23_60fa10b39be9a_The-GenderQuestWorkbookAGuideforTeensandYoungAdultsExploringGenderIdentitybyRylanJayTestaDeborahCoolhartJaymePetaRyanK.SallansArlenelstarLevz-lib.org_.pdf (Accessed at: 6 February 2025)
Resurs je osmišljen da pomogne mladim osobama u istraživanju pitanja vezanih za njihov rodni identitet. Obično sadrži vježbe, podsticaje za vođenje dnevnika i informacije koje pomažu čitaocima da istraže svoja osjećanja, razumiju različite rodne identitete i razviju samoprihvatanje.
- UNESCO (2021) Connect with Respect: Preventing gender-based violence in schools. UNESCO Regional Office for Southern Africa. Dostupno na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380633/PDF/380633eng.pdf.multi>.
Nastavni alat UNESCO-a osmišljen da pomogne nastavnicima u prevenciji rodno zasnovanog nasilja zasnovanog kroz obrazovanje. Uključuje planove lekcija, aktivnosti i smjernice za njegovanje međusobnog poštovanja među učenicima.

Savjeti i trikovi

- ✓ Iskoristite neke od aktivnosti iz radnih materijala i implementirajte ih u grupi, kako bi imali ideju o tome kako koristiti ovaj resurs u svom profesionalnom životu.
- ✓ Omogućite dubinsku diskusiju stvaranjem sigurnog prostora za otvoreni dijalog o rodu i seksualnosti i pružite djeci alate za izražavanje svojih misli i osjećaja s poštovanjem.
- ✓ Razvijte i implementirajte inkluzivne politike i prakse, te kreirajte i sprovodite politiku nulte tolerancije za maltretiranje i diskriminaciju.
- ✓ Integrišite inkluzivnost u nastavni plan i program. Osmislite lekcije koje uključuju različite rodne identitete i seksualne orijentacije i koristite multimedijalne resurse i gostujuće govornike kako biste pružili različite perspektive.

- ✓ Redovno procenjujte svoje nastavne prakse i njihov uticaj na decu i tražite povratne informacije od dece, roditelja i kolega kako biste poboljšali svoj pristup.
- ✓ Produbite svoje razumijevanje uključivanjem u specijalizirane kurseve o rodnim studijama i LGBTIQ+ temama i pratite najnovija naučna istraživanja i publikacije. Također možete učestvovati u treninzima, seminarima i umrežiti se s drugim profesionalcima kako biste razmijenili ideje i najbolje prakse.
- ✓ Zagovarajte inkluzivne prakse u svojoj instituciji i zajednici i radite sa roditeljima, kolegama i kreatorima politika kako biste podstakli okruženje podrške.

EKSPERT

Knjige/priručnici/članci

- Banović, D. (2013) Seksualna orijentacija i rodni identitet : pravo i praksa u BiH. Dostupno na: https://soc.ba/site/wp-content/uploads/2013/07/SORI_print_10.4.Finalweb.pdf (Pristupljeno 28. juli 2025.)
Ovaj rad detaljno analizira pravni okvir i stvarnu primjenu prava LGBTIQ+ osoba u Bosni i Hercegovini. Obuhvata postojeće zakone, identifikovane zakonske praznine, izazove u ostvarivanju prava, te usklađenost domaćeg zakonodavstva s međunarodnim standardima i praksom Evropske unije. Preporučuje se profesionalcima koji žele proširiti svoje razumijevanje pravnog okvira zaštite prava LGBTIQ+ osoba, kako bi efikasnije implementirali inkluzivne obrazovne prakse.
- Bubić, S. (2005) Istospolna zajednica u pozitivnom pravu i perspektive, Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, Međunarodno savjetovanje, Neum.
Ovaj pravni resurs pruža dubinsku analizu položaja istospolnih zajednica i usklađivanja zakonodavstva s međunarodnim standardima. Preporučuje se kao dodatni materijal za profesionalce koji žele proširiti svoje razumijevanje pravnog okvira zaštite prava LGBTQ+ zajednice.
- Laković, M. (2013) Rodni identitet i seksualna orijentacija. Dostupno na: https://juventas.me/wp-content/uploads/2020/09/2013-Priru%C4%8Dnik_-Rodni-identitet-i-seksualna-orijentacija.pdf (Pristupljeno: 28. juli 2025.)
Ovaj priručnik pruža osnovne informacije i smjernice za razumijevanje rodnog identiteta i seksualne orijentacije, s naglaskom na praktičnu primjenu. Koristan je za profesionalce koji žele proširiti svoje znanje i primijeniti inkluzivne pristupe u svom radu.
- Pastel, E., Steele, K., Nicholson, J., Maurer, C., Hennock, J., Julian, J., Unger, T. and Flynn, N. (2022) Supporting Gender Diversity in Early Childhood Classrooms: A Practical Guide. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers. Dostupno na: https://transreads.org/wp-content/uploads/2022/03/2022-03-02_621fa5a6bb6d3_SupportingGenderDiversityinEarlyChildhoodClassroomsAPracticalGuidebyEncianPastelKatieSteeleJulieNicholson-CyndiMaurerJuliaHennockJonathanJulianTessUngerNathanaelFlynnz-lib.org_.pdf.
Praktični vodič koji nudi odgajateljima u ranom djetinjstvu strategije i alate za stvaranje inkluzivnih učionica koje afirmišu i slave rodnu raznolikost. Pruža uvide u prevazilaženje rodnih stereotipa i otpora porodice, njegovanje okruženja prihvatanja i podršku djeci u izražavanju njihovog autentičnog ja.
- Rawee, P., G. M., Rosmalen, J., Kalverdijk, L., M. & Burke, S. (2024) 'Development of Gender Non-Contentedness During Adolescence and Early Adulthood', Archives of sexual behaviour, 53 (5), pp. 1813–1825. Dostupno na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/38413534/> (Pristupljeno: 6. februar 2025.).
Studija objavljena 2024. godine u časopisu Archives of Sexual Behavior. Istraživala je razvoj rodne nezadovoljnosti, koja se definiše kao nezadovoljstvo pripadanjem rodu

- usklađenom sa vlastitim spolom, od ranog adolescencije do rane odraslosti.
- Sadowski, M. (2016) *Safe Is Not Enough: Better Schools for LGBTQ Students*. Cambridge, MA: Harvard Education Press.
Ova knjiga istražuje kako škole mogu ići dalje od same sigurnosti LGBTQ učenika i stvarati zaista inkluzivna i podržavajuća okruženja. Sadowski ističe važnost usvajanja kurikuluma koji uključuje LGBTQ tematiku, njegovanje podržavajuće školske klime, pružanje mentorskih prilika i angažiranje u efikasnoj saradnji s porodicama i zajednicom. Knjiga ističe uspješne primjere iz različitih škola i nudi praktične strategije za nastavnike kako bi podržali pozitivan razvoj i akademski uspjeh LGBTQ učenika.
 - Spahić, A., Gavrić, S. (2012) *Čitanka LGBT ljudskih prava*. 2. dopunjeno izdanje.: Sarajevski otvoreni centar/Fondacija Heinrich Boell, ured u BiH, Sarajevo
Ovaj resurs nudi teorijske i praktične uvide u ljudska prava LGBT osoba, uključujući analize zakona, medijskog izvještavanja i osobnih iskustava. Iako je više usmjerena na društvene i političke aspekte, može poslužiti kao resurs za razumijevanje šireg konteksta u kojem djeca i mladi razvijaju svoje identitete.
 - World Health Organization (2024) *Frequently asked questions on sexual and gender diversity, health and human rights – an introduction to key concepts*. Dostupno na: https://cdn.who.int/media/docs/default-source/documents/gender/sogie---faq-final-08.10.2024.pdf?sfvrsn=ef076e29_3&download=true.
Ovaj dokument pruža sažet pregled ključnih pojmova i često postavljanih pitanja vezanih za seksualnu orijentaciju, rodni identitet i izražavanje, s ciljem promovisanja razumijevanja i inkluzivnosti u zdravstvenim kontekstima.

Materijali spremni za upotrebu

- Big Think (2025) *Berkeley professor explains gender theory | Judith Butler*. Dostupno na: <https://youtu.be/UD9IOIUR4k?feature=shared>.
U ovom videu filozofkinja Judith Butler govori o konceptu rodne performativnosti, dotičući se različitih tema kao što su feminizam, kvirovska teorija i trans prava. Video pruža dublje razumijevanje sociokulturnih nijansi i historijske pozadine teorije roda.
- FAWE (2018) *Gender-Responsive Pedagogy: A Toolkit for Teachers and Schools*. 2nd edn. Nairobi: Forum for African Women Educationalists. FAWE House. Dostupno na: <https://www.unicef.org/esa/media/6726/file/GRP-A-Toolkit-for-Teachers-and-Schools-2020.pdf>.
Priručnik s praktičnim strategijama za primjenu rodno osjetljive pedagogije u obrazovnim okruženjima.
- UNESCO (2021) *Connect with Respect: Preventing gender-based violence in schools*. UNESCO Regional Office for Southern Africa. Dostupno na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380633/PDF/380633eng.pdf.multi>.
Nastavni alat UNESCO-a osmišljen da pomogne nastavnicima u prevenciji rodno zasnovanog nasilja zasnovanog kroz obrazovanje. Uključuje planove lekcija, aktivnosti i smjernice za njegovanje međusobnog poštovanja među učenicima.
- Varjas, K. & Lorig, C. American Psychological Association (2021) *Imagining Inclusive Classrooms with Sexual and Gender Diverse Students*. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=u3Xl0b5qD2s> (Accessed at: 6 February 2025)
Ovaj video je virtualna radionica za nastavnike psihologije srednjih škola, koja se bavi osmišljavanjem inkluzivnih učionica za učenike sa seksualnom i rodnom raznolikošću. Radionica je održana uz velikodušnu podršku Fonda Lee Gurel Fondacije američke psihološke asocijacije / Direkcije za obrazovanje za profesionalni razvoj nastavnika psihologije srednjih škola.

Savjeti i trikovi

- ✓ Na ovom nivou je bitno stalno ažurirati svoje znanje. U tu svrhu preporučujemo da posjetite web stranice kao što su PubMed ili Google Scholar, gdje možete pronaći najnovija istraživanja i studije.
- ✓ Ostanite na toku sa inovacijama u obrazovanju istražujući nove metode i tehnologije za podršku rodnoj inkluzivnosti, te redovno pregledajte i prilagođavajte svoje prakse kako biste osigurali da ostanu relevantni i učinkoviti.
- ✓ Provedite i objavite vlastito istraživanje o rodu i seksualnoj orijentaciji u obrazovanju u ranom djetinjstvu, razvijajte i vodite radionice i seminare za profesionalni razvoj.
- ✓ Zagovarajte i pomozite u implementaciji institucionalnih politika koje promovišu rodnu inkluzivnost i radite sa kolegama i relevantnim institucijama na integraciji rodno inkluzivnih praksi u nastavni plan i program.
- ✓ Osnujte grupe za podršku djeci koja istražuju svoj rodni identitet i seksualnu orijentaciju i saradujte sa savjetnicima i psiholozima kako bi se pružila sveobuhvatna podrška djeci kao i porodicama.
- ✓ Osmislite i implementirajte nastavni plan i program koji temeljno integriše teme rodnog identiteta i seksualne orijentacije i koristite napredne obrazovne alate i resurse kako biste pružili bogato, inkluzivno iskustvo učenja.
- ✓ Vodite radionice i forume u zajednici o rodnoj inkluzivnosti i seksualnoj orijentaciji i saradujte s lokalnim organizacijama kako biste podržali i promovirali inkluzivnost izvan učionice.
- ✓ Mentorirajte druge edukatore u inkluzivnim praksama i strategijama i preuzmite vodeće uloge u profesionalnim organizacijama kako biste pokrenuli promjene i zagovarali inkluzivno obrazovanje.

Materijal je kreiran u okviru Erasmus+ projekta INDEAR – Inkluzija i raznolikost u predškolskom odgoju i obrazovanju (KA220-BY-23-25-161951).

PROJEKT KOORDINATOR:

Volkshochschule im Landkreis Cham e. V., Germany

PARTNERI:

Fachakademie für Sozialpädagogik Furth im Wald, Deutschland

Berufsfachschule für Kinderpflege Furth im Wald, Deutschland

Udruzenje Prijateljice obrazovanja – Amica Educa, Bosnien und Herzegowina

CEIP Flor de Azahar, Spanien

Leonardo Progetti Sociali, Italien

Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Lodzi, Polen

LICENCA:

Ovaj rad je licenciran pod Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International:

<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

OBJAVLJENO:

2025



Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA).

Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Project number: KA220-BY-23-25-161951



**Co-funded by
the European Union**